

Starinske reči.

O Taran-balti-sekiri.

V letošnjih „Novicah“ čislo 1 itd. sem priobčil večji članek o tej gromski sekiri — važnem ostanku iz paganskih časov Slovincov. Dosedaj so mi znane bile le kamnate, ktere sem vidil v zbirki rajnega gospoda duhovnika Franca Verbnjaka. *) Letos, ko sem obiskal svojega nekdanjega učenca in učenega domoljuba gospod klerika admontskega samostana Henrika Reška v njegovem rojstnem kraju v Žitalah (Schiltern) blizu Rogatca, mi poklonijo njegov poštenja vredni oče na peden dolgo medeno (bronasto) tarabavto, kakor so jo imenovali, ktero so izkopali v žitalski gomili. Okoli Žital je več takošnih ajdovskih gomil, in ljudje pripovedujejo, da je v kraju imenovanem Pakon kraj ceste iz Rogatca v Ptuj stalo staro mesto. Na omenjeni gromski sekiri je viditi žlahna rija (cerugo nobilis), terden dokaz za njeno starinsko veljavo. Gospod žitalski farmešter Tratnik imajo tudi starinske medene reči v ti okolici izkopane, kakor rinke itd.

Da bi kdo naših domačih ljudi več takošnih gomil prekopati dal; al vse memo njih potuje „surde et mute!“

Davorin Terstenjak.

O starinskem v Kropi na Kranjskem najdenem denaru.

Gospod Fr. Pohorski je v 31. listu letošnjih „Novic“ str. 240—241 omenil denara v Kropi najdenega. Streglo mu je izvestje v „Mittheilungen des hist. Vereins für Krain December 1858“, str. 99 Nr. 397. Gospod Fr. Pohorski imenuje „Adnamat“, ker tako ga tudi imenujejo v „Mittheilungen“. Akoravno sem z razlago gospod Pohorskega prav zadovoljen, in se z mojo v vsem ujema, mu vendar moram popraviti njegovo mnenje, in mu naznaniti, da se denar ne veli Adnamat, temuč: Adna. Vse Adnamate, ktere sem jez imel priložnost viditi, so sreberne, velike kakor stari kupreni denar po 2 krajcara, in na eni strani imajo „caput diadematum“, na drugi „equitem citato cursu“, kakor numismatiki je popisujejo. Pod konjnikom stoji ali celo izpisano: ADNAMAT, kakor na tistih eksemplarih, ktere je pred dvema letoma mi pokazal dohtar Volpi, in ktere so na tako imenovanem „Windischberg“ blizu Labote (Lavamünd) izkopali, ali pa imajo okrajšani napis: ADNAM., kakor mi je povedal gosp. dr. J. Wartinger.

Kropski denar, ktere ga sta mi letos mesca avgusta, ko sem v Ljubljani bil, gg. Dimic in Jelovšek prijazno pokazala, ni srebern, temoč kupren, in glava osebe v denar vrezane nima diadema, ampak je pokrita s cifrasto kapo (verbrämter Mütze) in napis je: ADNA.

Ker je ta denar tudi manji, kakor ADNAMAT, tedaj ADNA značuje naravnost to, kar As, ās = adna, edna. Poznamovanje MAT se je moglo toraj rabljati za določno sumo; najbolje se pristaja nemško poznamovanje Mark.

Gospod Pohorski jo je dobro ugodil, ko je z imenom MAT primerjal staroserbsko МѢТЪ (m'ť), in prijemši mojo koreniko mat scindere, je rekel: da MAT to pomenja, kar staroruske imena denarov: Rezan' in Rubel'.

Da je ta korenika obče blago indogermanskih jezikov, sem že v „Novicah“ leta 1858 str. 370 do drobnega dokazal, in sicer sansk. (vedsk. narečje) meth, mith, cae-

dere, schlagen, gotsk. maitan, caedere, keltski: matar, metar, concidere, secare, v irščini: meithle, messor, Schnitter, škandinavski: maitar, concidere, secare, latinski: meto, abhauen, staro-visokonemški: meizzan = maitan, scindere, slov. matiti, metiti = posekati, matika, die Haue, metun, Holzhauer, česki: meit', mit', silva caedua itd.

Zato poznamovanja MAT za denar ne nahajamo samo pri norenskih Slovanih, temoč tudi pri drugih sorodnih indo-evropejskih narodih, na primer: MET, MEIT „eine kleine holländische kupferne Scheidemünze, welche zwei leichte Pfennige gilt“, MATIER, MATTIER, „eine in Niedersachsen übliche Münze, welche vier Pfennige oder einen Kreuzer gilt“, MAT, „eine spanische Silbermünze“ (glej Onomatologia numismatica, Nürnberg 1791, pag. 45, 59, 85).

Rekel sem že, da se ime ADNAMAT v družbi imen slovenskih: Jantumar, Jentumar = Jetmar, Resimar, Teta, Buto itd. tudi najde na norenskih kamnih. Ker sedaj imamo denar ADNA = As, ās, in pa ADNAMAT = adna, edna mat, Eine Mat, tedaj vendar nihče več ne bode dvomil, da je to slovensk denar, in da so stari Norenci bili — Slovenci. Rad bi čul, kako si bodo pomagali nasprotniki moji — Keltomani, — kateri z enim edinim denarom hočejo podreti vse moje terdenja.

Davorin Terstenjak.

Glasi o cesarskem ukazu,

ki določuje učbeni jezik v različnih deželah našega cesarstva.

VII.

„Novice“ so s serčnim veseljem pozdravile cesarski ukaz od 20. julija l. l., in kdo bi ga ne bil, komur je za srečno Avstrijo mar! Če kri ni voda, tudi narod in jezik njegov nista smet. Ni treba, da bi v velikem poslopju družina družino žalila; vsi prebivavci lahko mirno živé v bratovski zvezi, ako se dá vsakemu, kar je njegovo. To pravico je tudi nam Slovincem dal cesarski ukaz od 20. julija, — pa komaj so svoje veselje razodeli nad besedo cesarjevo ali kakor Nemec pravi: „noch sind sie nicht zum Worte gekommen“, so že začeli nekteri dunajski in teržaški časniki kričati: „to je nič, to ne gré“. Al to še ni dosti! Komaj so rodoljubi začeli — brez vsega žaljenja družih jezikov — po domačih skušnjah poterjevati dobroto in potrebo cesarjevega ukaza, so nasprotniki tega važnega ukaza začeli svetu lagati, rekoč: „es scheint, als ob von gewisser Seite der alte Nationalitätenstreit wieder angefacht werden soll; allein ich darf versichern, die vernünftigen Krainer verlangen nicht darnach“. Tako se piše nekemu dunajskemu časniku iz Ljubljane!

Pravico imamo tedaj vprašati: kje je tista „gewisse Seite“, o kateri dunajski časnik govori? Naš narod je slovenski narod in bo vesel, kadar bo iz kancelij dobival pisma v tistem jeziku, v katerem se mu povsod tudi božja beseda oznanuje. Med prostimi Slovenci tedaj nobenega národnega prepira ni. Med drugimi, ki pišejo po naših domačih časnikih, ga — saj kar je nam znano — tudi ni bilo; „Novice“ so o cesarskem ukazu od 20. julija že veliko pisale; naj nam kdo, če more, pokaže le eno verstico, ki kaj nepravicega terja, ali ktera kak drug neslovenski narod ali jezik žali! Natisnite, lažnjivi korespondenti, kar „Novice“ pišejo, in svet bo sam sodil, kje je tista „gewisse Seite“! Nihče drug ni, kot vi sami ste, kterim je cesarski ukaz tern v pēti. Povejte nam vendar: zakaj ste tako hudobni, — kako da vas ni sram, da se tako lažete? Če vam cesarski ukaz ni prav, napadite tega! Če se vam pa hlače tresejo to storiti, pustite nas pri miru! Nikar ne delajte pred svetom zmešnjav, kterih pri nas ni!

*

*) Kam so prišle drage zbirke gospod Verbnjakove? Kdo je dobil njihov bogat herbari s slovenskimi poznamovanji rastlin? Kdo njihovo lepo mineralogično zbirko? Kdo njihove drage starinske reči? Kdo zbirko njihovih pesem, med kterimi je tudi takošnih najti, ktere imajo estetično vrednost? — Domoljubi se v svojem življenju iz vseh moči trudijo in darujejo vse svoje premoženje za poslavljenje drage domovine; po njihovi smerti pa se še pušča vse v nemar. Žalostna majka Slava! Jeli ni domačega človeka na svetu, kateri bi za domače zavode rešil velecenjeno Verbnjakovo zapuščino?

Pisatelj.